

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

122:3 • 2002

Litteratur

Politisk kultur i 1100-tallets Danmark

Lars Hermanson, *Slækt, venner og magt. En studie av elitens politiska kultur i 1100-talets Danmark*, Diss, Avhandlingar från Historiska Institutionen i Göteborg 24, Göteborg, 2000. 280 s.

Afhandlingen handler om et kærneområde i den danske historiske tradition, 1100-tallet, om personer og magt og om nogle af de fundamentale grundkategorier som konge, kirke og aristokrati, som alle har brugt, men som ingen tidligere har stillet spørgsmål ved for alvor. Det sker her, og ved at røkke ved fundamentet falder hele bygningen.

Problemstillingen

Omkring år 1200 skrev historikeren Saxo et storslået og spændende værk om "Danernes bedrifter", som siden er citeret og har præget vor opfattelse af hele 1100-tallets historie helt afgørende, og Saxo bliver da også brugt intensivt af Lars Hermanson. Det er imidlertid ikke uproblematisk. I perioden 1915–1928 skrev brødrene Curt og Lauritz Weibull en række afhandlinger, hvori de viste, at Saxo var tendentiøs, skildrede sine helte ensidigt positivt og malede fjenderne sorte, og i modsætning til Saxo fremhævede de den meget ældre Roskildekrønike. Effekten var nærmest paralyserende på efterfølgende historikere, som – i det mindste i princippet – forkastede Saxo som brugbar til at forstå 1100-tallets begivenhedshistorie og politiske historie. En af Hermansons store fortjenester i denne afhandling er, at han viser med eksempler og i praksis, hvordan man alligevel kan udnytte Saxo.

Brødrene Weibull mente i de danske kilder at kunne finde to forskellige tendenser: Nogle ønskede en stærk kongemagt, andre ikke. Det tolkede de som tegn på en kamp mellem konge og kirke, mellem regnum og sacerdotium. Dermed var to grundkategorier introduceret i historieskrivningen og dermed også det grundperspektiv, at middelalderhistorie handler om kongemagtens opkomst og etablering, i modspil og medspil med kirken – statsperspektivet.

Den tredje spiller på den politiske bane var aristokratiet. Ud fra denne stats-tænkning var det selvkært for det tyvende århundredes historikere, at aristokratiet var modpolen til kongemagten. Når kongen var stærk, bestemte han over aristokraterne, og det var godt. Når kongen var svag, bestemte aristokraterne, og det var dårligt, for det forsinkede udviklingen af den moderne stat. Denne almeneuropæiske forståelsesmåde blev forstærket af en særlig dansk tradition fra midten af 1800-tallet, som anså aristokrater for unødvendige, dekadente snyltere

eller parasitter på den danske folk. 1100-tallet er derfor blevet forstået af moderne historikere som en periode, da kongen kæmpede for at få kontrol over stormændene og stille dem i kongens tjeneste, mens stormændene omvendt er blevet opfattet som en reaktionær slægtsgruppe, der kæmpede mod det nye, mod kongen.

Ud fra disse tre elementer, konge, kirke og aristokrati, er 1100-tallets mange krige så blevet analyseret som en magtkamp mellem tre grupper, der nåede sin foreløbige afslutning i 1170 med den såkaldte kirkefest i Ringsted. Da blev kong Valdemar den Stores unge søn, Knud 6., kronet til medkonge, og Valdemars far, Knud Lavard, som var blevet dræbt i 1131, blev helgenkåret. Kongen havde sejret over aristokratiet ved at tvinge dem til at acceptere sin søn som konge og dermed berøvet dem det frie kongevalg. Kongen havde sejret over kirken ved at tvinge den aldrende ærkebiskop Eskil til at helgenkåre Knud Lavard.

Nu siger Hermanson så, at dette billede af 1100-tallets historie er fuldstændig fejlagtigt, fordi konge, kirke og aristokrati slet ikke eksisterede som faste magtelementer med på forhånd givne modsætninger. Der eksisterede en elite, som kæmpede om magt og ressourcer, det vil sige jordejendom. Denne elite var organiseret i sociale netværk, som konkurrerede indbyrdes, og som omfattede både gejstlige, kongefamilien og stormænd. Kirken og kongetronen var et instrument for medlemmer af disse sociale netværk, ikke selvstændige institutioner.

For at kunne påstå dette er Hermansons korte, teoretiske indledning helt afgørende. Her påstår han, at slægtssamfundet er et forældet analyseværktøj. Slægt var nemlig ikke unilateral i 1100-tallet, så man kun regnede sin nedstamning fra faderen, men bilateral, så man regnede nedstamning både gennem mands- og kvindeliner. Desuden suppleredes det biologiske slægtskab med personlige, forpligtende bånd mellem enkeltindivider, fx som fosterbroderskab eller som politisk forpligtende venskab, *amicitia*. Mens det unilaterale slægtssystem er hierarkisk og fast med våbenskjolde og familienavne, var det bilaterale slægtssystem horisontalt og fleksibelt og foranderligt, fordi den enkelte person i en konflikt-situation vil have loyalitetsbånd til flere sider på en og samme tid. Der er altså ikke slægt i vor forstand, men kun sociale netværk, som kunne ændre sig ganske hurtigt. Og det var altså det karakteristiske for eliten i Danmark i 1100-tallet, mener Hermanson.

Indhold

Afhandlingen falder derpå i tre dele, som er meget forskellige. Først kommer en historiografisk oversigt om den generelle europæiske forskning i middelalderlige magtrelationer og forholdet mellem konge og stormænd, som sammenholdes med den dansk/svenske tradition. Det er ikke før gjort så grundigt og velovervejet som her og giver ofte en nøgle til at forstå karakteristiske træk ved den danske tradition. Fx har den franske historieforskning regnet med, at aristokratiet opstod som et brud med det tidligere, skabt af kongen, som havde brug for krigere og embeds-

mænd. Derfor fik de uddelegeret kongelige magt, de blev aristokrati de jure. I modsætning hertil har tyske forskere set kontinuitet, at aristokratiet har eksisteret altid og baserede sin magt på Grundherrschaft, på jordejendom, som de besad uafhængigt af kongen. De var altså aristokrater de facto. Danske historikere har været påvirket af den tyske tradition her og regnet med en jordbaseret uradel, hvad der netop har understreget tanken om stormændene som konservative. Det nye i 1100-tallet skulle da være kongens forsøg på at knytte stormændene til sig ved at uddelegere nye, kongelige embeder.

Afhandlingens anden og største del behandler magtforholdene under kong Niels og dronning Margaretha, 1104–1134. Perioden er traditionelt blevet fremhævet som den tid, kongemagten skabte embedsmandsinstitutioner og en administration. Hermanson rekonstruerer nu de sociale netværk, han tidligere har introduceret, og det bliver dermed et "aktørstudie", der "vimlar af personnamn", som han selv indrømmer. At bogen ikke har et personregister er en beklagelig og følelig mangel, når man forsøger at navigere imellem alle disse aktører.¹

Lars Hermanson angriber først billedet af kongemagtens betydning. Da Otto af Bamberg i 1127 henvendte sig til den danske ærkebiskop Asser for at overtage missionen blandt hedningene på Rügen, svarede Asser, at han først måtte drøfte sagen med stormændene. Det frapperende er, at kongen slet ikke er nævnt, hvad der absolut ikke tyder på en centraliseret kongemagt. Magten lå i stedet hos stormændene, konkluderer Hermanson.

Lars Hermansons fortsætter med at se på nogle af de titler, som er tolket som tegn på en ny, kongelig administration, fx skatmesteren og staldmesteren. Senere, i 1200-tallet, forvaltede de den kongelige økonomi, men derfra kan man ikke slutte tilbage til begyndelsen af 1100-tallet. Hermanson viser derpå for det første, at nogle af disse titelindehavere havde en privat magtstilling med jord som medlemmer af en elitefamilie, og for det andet at nogle personer har forskellige titler i forskellige kilder: En camerarius Henrik var senere advocatus i byen Ribe og så videre. Hermanson konkluderer, at disse titler i 1100-tallet blot var inkonsekvente statusmarkører og ikke knyttet til noget embede. Bevist er det imidlertid ikke. Man kunne vel, også i 1100-tallet, avancere ganske hurtigt inden for embedsmandssystemet og dermed skifte titel. Men Hermanson fremhæver ganske rigtigt, at der på den anden side set ikke er noget positivt bevis for, at disse titelindehavere faktisk forvaltede en uddelegeret kongelig myndighed.

Derpå kan Lars Hermanson fortsætte til de større embeder, præfekturer og hertugdømmer, som brugtes om større områder med stor militær og økonomisk betydning, Slesvig, Lolland-Falster, Halland, Götaland. En vigtig kilde til kongens magt over disse områder er Saxos oplysning, at præfekten Eliv i Slesvig blev afsat af kong Niels. Hvis det var tilfældet, fungerede Eliv altså som embedsmand og

1. Et register er blevet udfærdiget af årgang 2000 på Syddansk Universitet og publiceret på <http://www.sdu.dk/Hum/kvj/hermanson.html>.

bestyrede en uddelegeret kongelig myndighed. Hermanson argumenterer, at Saxos beretning er sen og skrevet, da kong Knud 6. havde store problemer med en senere hertug af Slesvig, nemlig biskop Valdemar Knudsen. Saxo understreger derfor, at kongen i flere generationer havde kunne afsætte hertugen af Slesvig, men det behøver jo ikke at være sandt. Andre kildesteder falder, og Lars Hermanson kan konkludere, at der ikke var tale om *delegeret* magt, men om *delt* magt. Kongen måtte acceptere selvstændige stormænd og fik indflydelse gennem alliancer, ved at knytte dem til sig i et socialt netværk. Hvorledes det blev gjort, bliver så fremstillet detaljeret i resten af anden del af afhandlingen. Det er værd at understrege, at Hermansons konklusion om den delte magt vel er blevet antydnet hos tidligere historikere, især i de seneste 20 år, men der er ikke tidligere fremsat så konsistent og så velargumenteret.

Et afgørende middel i alliancepolitikken var ægteskaber, og nu introduceres en række stamtavler og genealogiske udredninger. En afgørende figur i ægteskabspolitikken var kong Nielses dronning, Margareta. Hun indtog en meget betydelig rolle, blev afbildet på mønter sammen med kong Niels og optrådte som medunderskriver på diplomater. "Danmarks styre lå i en kvindes hånd", bemærkede Roskildekrøniken, vist med beklagelse. Hermanson argumenterer, at netop Margaretas slægtsforbindelser og arvekrav gav hende en vigtig politisk position, som blev fulgt op af hendes og Nielses giftepolitik. Døtre blev et vigtigt politisk aktiv, påpeger Hermanson rigtigt, såvel de ægtefødte som frilledøtrene, som han omtaler som "dolgde esser ur rockårmen" – der var ofte mange af dem, og de kunne hurtigt aktiveres, det vil sige bortgiftes, hvis en ny alliance var nødvendig.

Disse sociale netværk skabte gensidig loyalitet og fred. En stormand kunne dårligt bekæmpe kongen, hvis kongen var hans svigerfar. Men bagsiden af medaljen var, at alle disse personer i det bilaterale slægtssystem fik arvekrav på de samme områder. Når systemet brød sammen, fik det den modsatte virkning af den tilsigtede – så blev alle medlemmerne af netværket konkurrenter, alle vennerne blev til fjender. Det var netop, hvad der skete, da dronning Margareta døde omkring 1130. Ifølge andre kilder døde hun ganske vist allerede i 1117, men Hermanson vælger den senere datering, uden i øvrigt at diskutere den særligt.

Da Margareta var væk, kunne fjendskabet mellem de to fætre Magnus og Knud Lavard ikke holdes i ave mere, og Knud blev myrdet. Oprør og krige fulgte. De mange kilder til dette mord er blevet tolket vidt forskelligt; Hermansons gennemgang er den mest omfangsrige til dato og af blivende værdi alene af den grund. Han viser blandt andet, at det ikke drejede sig om en konflikt mellem to enkeltpersoner, men mellem to netværk, som Knud og Magnus var frontfigurer for. Og det gav nemt loyalitetskonflikter. Hakon Sunivasen var først med i komplottet mod Knud Lavard, men nåede at trække sig ud og skifte over til det andet netværk og blive en af Knuds hævnere. Han var, skriver Hermanson, en "slipad magtpolitiker". Andre var mindre heldige, præfekten Ubbe havde støttet Magnus'

gruppe og blev hængt som hævn. Konflikten involverede et meget stort antal personer på begge sider, som var medlemmer af den samme, tæt forbundne elite. Der var tale om en intern kamp inden for den samme elite, ikke om en konfrontation mellem kongemagt og aristokrati.

Medlemskab af netværket kunne være afgørende for den personlige position, og den kunne skifte meget hurtigt i en konfliktsituation. Ærkebiskop Asser var af Trundslægten og før mordet på Knud Lavard slægtens eneste højere gejstlig, derefter besatte medlemmer af gruppen i løbet af få år bispestolene i Viborg, Roskilde og Ribe. Der var altså store advancementsmuligheder ved at tilhøre det vindende netværk, og kirken blev et instrument for magthungrige og stridbare stormandsbisper; mitraen blev for stormænd, hvad kronen var for kongen, påstår Hermanson, og det viser han så ud fra kildematerialet. Om mitraen så også var andet for disse biskopper, interesserer ham egentlig ikke.

Alliancesystemerne var nøje planlagte, ofte gennem generationer, og med et skarpt blik hos samtidige aktører for konfliktpotentialer. Da Erik Ejegod drog på pilgrimsfærd i 1103, overlod han styret af riget til ærkebiskop Asser og Harald Kesje, men han lod sin søn Knud Lavard opdrage hos den sjællandske stormand Skjalm Hvide, der blev fosterfar til Knud. Det opfatter Lars Hermanson som udtryk for, at Erik Ejegod allierede sig med to forskellige netværk for at lade dem afbalancere hinanden. Et andet eksempel er, at Knud Lavard og Magnus ikke alene var forenet slægtsmæssigt, men også havde mere personlige relationer. Knud var gudfar til Magnus, og de havde indgået et *amicitia*, et venskabsforbund, og måske endda et *societas*, der nok, som Hermanson foreslår, betyder et militært broderskab. Man bestræbte sig altså i samtiden på at konstruere gensidige forpligtende bånd ud over de slægtsmæssige, netop fordi der i det bilaterale slægtskabssystem var så mange konfliktmuligheder.

Efter denne navnemæssige og kildekritiske tour de force kan Hermanson så opsummere anden del: Der var ikke tale om, at kongen uddelegerede magt, men han delte magten med selvstændige stormænd og måtte indgå alliancer med dem. Der eksisterede ikke faste magtstrukturer som kirke, konge og aristokrati, men en fælles elite, tæt forbundne i sociale netværk, som kæmpede om ressourcerne, det vil sige jordejendom. Dermed er fundamentet faktisk trukket væk under det meste af det 20. århundredes historieskrivning om Danmark i 1100-tallet.

Afhandlingens sidste del handler om det valdemarske kongedømme fra 1157 til 1202. Adskilte Valdemars kongedømme sig væsentligt fra det tidligere, og var det, som forskningen har påstået, stærkt og præget af fred. Dette afsnit er ganske anderledes komponeret end det foregående. Lars Hermanson bruger nemlig det meste af pladsen på en grundig tendensanalyse af Saxos beretning, der tidligere er blevet forstået som kongepropaganda. Det imødegår han ved en skarpsindig analyse på flere, klart adskilte niveauer. Valdemar skildres ganske vist som en middelalderlig ideal-konge, men kun under borgerkrigen. Da han først blev ene-

konge, træder han helt i baggrunden i forhold til medlemmer af Skjalm Hvide-kollektivet. Kongen kommer for sent til krigstogter, han kæmper mod de forkerte, han slås ikke personligt. Han gør dumme og uværdige ting som at synke ned i mudderet under et slag, så han må reddes og bæres bort på skuldrene af folket – et symbolsk billede, der viser, hvor Saxos egentlige sympati lå. Det eneste, der redder kongen, er hans gode rådgivere af Skjalm Hvide kollektivet.

Saxo er propagandist for Hvideslægten, som hans arbejdsgiver Absalon tilhørte. Hele Saxos skildring af 1100-tallets historie skal fremhæve denne slægts afgørende rolle som støtte og rådgiver for kongen. Hermanson vender sig da mod diplom-materialet og viser, at medlemmer af Skjalmkollektivet *ikke* indtager nogen særlig rolle under Valdemars regering. Brevvidnerne er kongefrænder indtil 1167, i 1180'erne og 1190'erne er det søskende og sønner til kongen, først efter 1192 bliver det igen magnater. Skjalmkollektivet har langt fra spillet den rolle, som Saxo påstår.

Lars Hermanson fortsætter med at tolke nogle af Saxos historiske fremstillinger som en indirekte kritik af kong Valdemar. Fx kritiserer Saxo Svend Grathe for at negligere stormændene og organisere sig efter tysk forbillede med afhængige embedsmænd, ministerialer. Saxo kritiserer dermed indirekte Valdemar for at glemme sine gamle rådgivere, nemlig Skjalmkollektivet, og forsøge at opbygge en administration i stedet for.

Det er vel blandt de vigtigste resultater af tredje afsnit, men undervejs kommer en række gode enkeltobservationer, blandt andet at den store kirkefest i Ringsted kun vies sølle 7 linjer i Saxo. Hvis man læser Saxo, antyder intet, at den såkaldte kirkefest i Ringsted skulle komme til at udvikle sig til det 20. århundredes historikers højt besungne og særdeles vel undersøgte bevis på kongemagtens sejr over både kirke og aristokrati.

Diskussion af afhandlingen

Lars Hermansons afhandling er uden nogen tvivl afgørende for enhver forståelse af 1100-tallets danske historie og en stor bedrift, men den kan kritiseres på en række punkter af både specifik og generel art. Det vil den sikkert også blive fremover, om ikke af andre grunde så fordi den udfordrer faste forestillinger, og den diskussion kan så åbnes her med nogle få overvejelser om kilder og teoretisk baggrund.

Lars Hermanson gør et godt og solidt arbejde med kilderne og når langt, men store konklusioner drages på ganske få ord. Netop dér vil der være stof til mange diskussioner fremover. Et centralt kildested er Otto af Bambergs delegation til ærkebiskop Asser i 1127 (ikke 1128), om at Otto skulle overtage missionen på Rügen. Det kunne (ikke "ville"), Asser ikke tage stilling til, *nisi ante principes danorum atque magnates per aliquas inducias consuluisse*. Asser skulle altså i vigtige udenrigsspørgsmål ikke konsultere kongen, men stormændene, konkludere Hermanson. Citatet er programmatisk for hele afhandlingen og bruges flere gange. Hermanson har ret i, at kongen faktisk ikke nævnes, i modsætning til hvad

både Breengaard skrev i 1983 og Niels Skyum-Nielsen i 1971. Dem henviser Hermanson ikke til; det ville ellers have støttet hans pointe, at danske historikere har ment at finde kongen overalt, også hvor han slet ikke er nævnt. Der kan imidlertid siges meget mere om dette kildested, som måske kan modificere tolkningen.

For det første er der tale om *principes*. Denne titel diskuteres mærkeligt nok ikke i afhandlingen, men kan betyde medlemmer af kongefamilien. Herbord, fra hvis Ottosvita oplysningen stammer, bruger ordet 39 gange, tilsyneladende udelukkende om stormænd. For det andet indeholder citatet det underlig udtryk per aliquas inducias, der normalt oversættes med en frist, en tid; Danmarks Riges Breve oversætter "idet han først måtte *have tid* til at rådføre sig med de danske fyrster og stormænd". Imidlertid kan inducias også betyde en 'våbenhvile'. Det giver meget bedre mening her. Asser kan ikke svare, medmindre han *ved en våbenhvile* kan komme til at konsultere de stridende parter. Der må altså være tale om nogle helt specifikke krigshandlinger, som har noget at gøre med Rügen.

Den 22. marts 1127 døde Henrik Godskalksen, *rex slavorum* i områderne mellem Elben og Rügen. Straks fulgte der krige mellem sønnerne Knud og Svante-pol, samtidig rykkede hans fætter Knud Lavard ind fra vest for at fiske i oprørte vande, fra øst kom Lavards allierede (*amicus*) Vartislav, den polske kong Boleslavs tidligere hertug, som var giftet ind i en rygensisk fyrsteslægt. Og Knud Lavard har givetvis tilkaldt medlemmer af sit sociale netværk fra Sjælland og de sydlige øer, medlemmer af Skjalm Hvide kollektivet og Trundgrupperingen, som Asser også tilhørte. Kongen var død, og det vrimlede nu med fyrster af kongeligt blod, som alle kæmpede indbyrdes – Asser havde bånd til adskillige af dem af den ene eller anden art. Derfor kunne han ikke – i denne specifikke situation – tage stilling til noget, før en våbenhvile gav ham mulighed for at diskutere med de stridende fyrster. Deraf kan man ikke slutte, at Asser generelt ikke konsulterede kongen.

Kildestedet er fremhævet, fordi det er centralt, men også som eksempel på, hvor få og komplicerede kildeudsagn konklusionerne ofte hviler på. Det vil næppe røkke ved selve tesen, men hver enkelt led i argumentationen kan forfines og diskuteres.

Mere kompliceret er det, at der sker et skift i kildeudnyttelsen fra anden til tredje del af afhandlingen, og det drejer sig om Saxo. I anden del beskrives og analyseres elitens netværk især ud fra Saxos beretning. Her tror Hermanson altså på Saxos fortællinger om Saxos fortid. I tredje del bruges Saxos skrift som et levn til en forståelse af Saxos samtid, især Skjalmkollektivet. Nu er påstanden, at Saxo udpensler, hvordan kongen altid har været afhængig af sit netværk af trofaste støtter fra Skjalmkollektivet. Saxos beskrivelse af elitenetværk bliver altså nu en konstruktion af fortiden med det mål at påvirke nutiden; men i anden del var Saxos beskrivelse en troværdig gengivelse af en fortidig virkelighed. De to synsmåder kan formodentlig kombineres, Saxo kan jo have – om man så må sige – konstrueret en allerede eksisterende virkelighed, altså lavet en konstruktion med elementer, som var genkendelig for dem i samtiden, der stadig kunne huske en

generation tilbage, men blot udelod en masse personer. Men så må man nok også overveje dybere, hvad det betyder for spørgsmålet om kongen. Hvis han fylder så lidt, som Hermanson vil det, afspejler det så Saxos konstruktion af en virkelig virkelighed eller blot en udeladelse af hensyn til Saxos arbejdsgiver?

På samme måde som med Saxo kan man overveje længe, hvordan Lars Hermanson konstruerer den danske 1100-tals fortid. Også hos ham er udeladelserne tankevækkende. Kirkens mænd er nævnt som medlemmer af elitekollektiver, men kirken som ideologi og del af et internationalt netværk er fuldstændig fraværende, selv om det ikke på nogen rimelig måde kan påstås ikke at have noget med magt at gøre. I en fodnote (s 231) nævnes i forbifarten, at konger på Valdemars tid kunne bandlyses for overgreb på bisper, hvad der forringede bispernes allianceværdi afgørende – medlemmerne af elitekollektiverne havde altså forskellig vægt og muligheder ud fra deres øvrige baggrund; at grave videre i det aspekt kunne måske føre til en spændende nuancering af den generelle tese. På samme måde nævnes klosterbevægelsen blot en enkelt gang, paven er helt fraværende og ligeså enhver form for diskussion af et begreb som *libertas* – kirkens frihed.

Det kan man nok bedst forstå historiografisk. Hermansons værk er en blanding af noget meget traditionelt og noget meget nyt. Det er traditionelt med tætte kildestudier og en erklæret interesse for magt og konflikter og konger og stormænd, ja endog en stor snært af politisk historie. Traditionelt er det vel også, at behandlingen har meget lidt komparation til andre samtidige samfund, selv om inspirationen til værkets tese kommer fra den internationale forskning. Nyt er derimod den sociologiske tilgang med fokuseringen på grupper og den antropologisk inspirerede interesse for labile slægtssystemer mere end for klasser eller politiske kategorier. Afhandlingen må derfor nærmest karakteriseres som et sociopolitisk aktørstudium. Mentalitetshistorie er det ikke, for enkelte individers selvforståelse interesserer ikke Hermanson i denne sammenhæng.

Lars Hermanson har i sin afhandling fokuseret på magt og på analyse af grupper. Det forklarer måske hans mange fravalg. Ud fra denne afgrænsning er valget helt naturligt, også selv om man med den danske historiske tradition i baghovedet kunne ønske sig at høre om Hermansons syn på en lang række andre ting også. Det kommer så forhåbentlig i en anden sammenhæng. Og når alle disse forbehold er fremsat og kan diskuteres og udvides og præciseres i de kommende år, så rækker det stadig ikke ved det helt overordnede indtryk: Med Hermansons afhandling har vi fået et helt nyt, gennemført og gennemargumenteret helhedssyn på dansk 1100-tals politisk historie. Afhandlingen er simpelthen uomgængelig for enhver, der fremover vil beskæftige sig med den periode. Den kommer til at blive stående som en af de vigtigste afhandlinger om dansk middelalderhistorie i det 20. århundrede.

Kurt Villads Jensen*

* Fakultetsopponent